

DIONIZAS POŠKA

(1764–1830)

MUZIEJU
METAI 2012

PARENGĖ KAZIMIERAS PRUŠINSKAS

Dionizas Poška – istorikas, muziejininkas, archeologas, etnografas, teisininkas, poetas, vertėjas, kalbininkas. Gimė jis 1764 m. Lėlaičių bajorkiemyje (dvare), kuris tuo metu priklausė Telšių pavieto Žemalės parapijai (dabar – Mažeikių r.) kilmingų bajorų Barbaros Lopataitės (Stirpeikienės) ir Adomo Paškevičiaus šeimoje.

Vėliau, mirus motinai, tėvas vedė antrą kartą ir Dionizas su šeima persikėlė gyventi į Maldūnus.

Iš pradžių D. Poška mokėsi privačiai, o 1773–1780 m. – Kražių kolegijoje, vėliau – Kražių apygardinėje mokykloje, kurią baigė 1780 metais. Būdamas apie 17–18 metų amžiaus, įsidarbino Raseinių žemės teisme. Čia dirbo advokatu, teismo regentu, ežių teismo sekretoriumi, žemės teismo raštininku. 1786 m. D. Poškai buvo suteiktas advokato vardas. Praktiką jis atliko Raseinių palestroje, privačioje teisės mokykloje, kurioje mokydavosi pavietų teismų tarnautojai ir advokatai.

Apie 1790 m. D. Poška apsigyveno Bardžiuose. Čia D. Poškai priklausė apie 500 ha žemės ir 40 baudžiauninkų. Jis apie 1792 m. vedė bajoraitę Uršulę Sasnauskytę. Yra likę žinių, kad D. Poška ją labai mylėjo ir vertino „už jos jausmų pastovumą, gerą ir gailėstiną širdį, mokėjimą išsaugoti namų židinio ramybę, už šeiminišką darbštumą ir rūpestingumą“. Apie jų gražų gyvenimą kartu kalba ir Baublilio lubose D. Poškos užrašyti žodžiai: „Tavo sienos du laiminguosius glaudžia, Dionizą su mylimiausiąja Uršule.“

1810 m. D. Poška sukūrė lietuvišką idilę „Mano darželis“, lietuvių kalba parašė literatūrinį laišką „Pas kunigą Ksaverą Bohušą, lietuvį, ir Jokymą Lelewelį, mozūrą“.

D. Poška, netekęs sveikatos, 1820 m. atsisakė teisininko darbo ir atsidėjo kūrybai, tvarkė rankraštinę knygą „Bitelė Baublyje“.

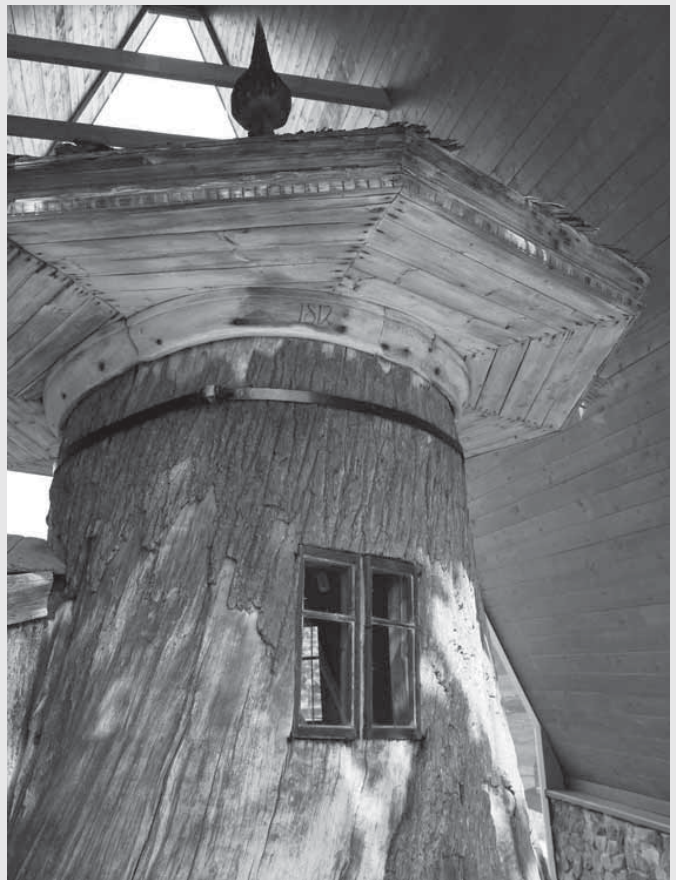
1823 m. parašė „Apie senovės pagoniškas religines apeigas Lietuvos ir Žemaičių kunigaikštijose“.

1825 m. pradėjo sudarinėti lenkų-lotynų-lietuvių kalbų žodyną, kurio užbaigti nespėjo. Paliko sudaryti du žodyno tomai (rankraštis, 2 tūkst. puslapių). Šiame žodyne – 25 tūkstančiai antraštinių žodžių, lietuviškoje dalyje panaudota D. Poškos ar kitų autorių versta kūryba, nemažai lietuvių tautosakos. D. Poškos poeziją sudaro eiliuotos epigramos bei sentencijos, eiliuoti literatūriniai laišakai (jis – žymiausias šio žanro atstovas lietuvių literatūroje), eilėraščiai.

Žinoma, kad įsitaisęs Baublyje įrengtame kambarėlyje, kurio plotas buvo 1,9 x 2 metru, Dionizas Poška 1815–1825 m. parašė

(Nukelta į 6 p.)

Nuotraukose dešinėje (nuo viršaus): Baublilio fragmentas 2011 m.; Baublilio, kuriame D. Poška buvo įrengęs pirmąjį senienų muziejų, ekspozicijos fragmentas XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje. Nuotraukos iš Šilalės Vlado Statkevičiaus muziejaus archyvų

Dionizo Poškos memorialinio muziejaus direktorius (1960–1962 m.) Jonas Dautaras

(Atkelta iš 5 p.)

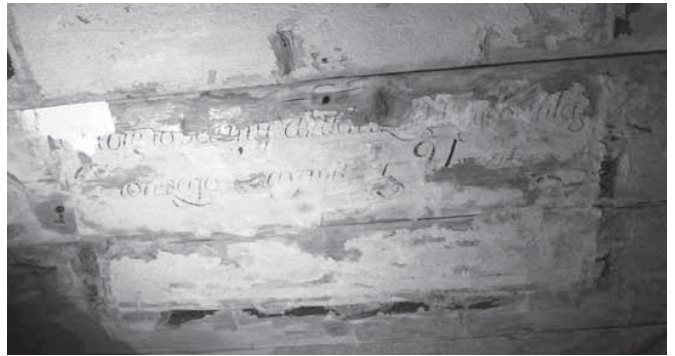
labiausiai jį kaip poetą išgarsinusią poemą „Mužikas Žemaičių ir Lietuvos“. O gimdavo tokios poemėlės, kaip yra prisipažinęs pats D. Poška, „užsidegus pypkę, atsisėdus lipkėj, susikeitus kojas, rašant nedūmojant gražias pasakėles, mįsles ir daineles“.

Poema „Mužikas Žemaičių ir Lietuvos“ parašyta sekant nežinomo lenkų rašytojo poema „Lenkų valstietis“ („*Chłop polski*“). Tai nėra vertimas. Pakeista kūrinio forma, gerokai papildytas turinys, todėl literatūrologai šį kūrinį vadina originaliu. Pirmą kartą, šiek tiek pakeitus poemos turinį, ji buvo išspausdinta 1886 m. pirmajame „Aušros“ numeryje.

1829 m. buvo išleisti šie D. Poškos istoriografiniai straipsniai: „Keletas įžanginių žodžių bet kam, žadančiam rašyti Lietuvos ir Žemaičių istoriją“, „Kaimiečio artojo mąstymai apie lietuvių ir žemaičių tautos istoriją ir jos kalbą“.

D. Poška žinomas ir kaip naujadarų kūrėjas. Jo dėka į mūsų kalbą atėjo žodžiai klonis, miškininkas, trupiniai, vaistininkas ir daugelis kitų.

Mirė D. Poška 1830 m. balandžio 30 d. (naujuoju stoliumi – gegužės 12 dieną). Palaidotas Kaltinėnų parapijos kapinėse, šalia

Restauruojamas užrašas ant Baublio lubų 2011 m.

Stabakūliai prie Baublio 2011 m.

prieš keletą metų mirusios savo žmonos Uršulės amžinojo poilsio vietas. Ant akmeninio antkapio buvo užrašyti žodžiai: „Žinok, ateivi, jog tai kapas yra Žemaičio mokyto ir garbingo vyro, kurs kalbą tėvų savo ištaisyti troško, o patsai vadinos Dionyzas Poška. Metuos 1830 smertis užtiko, bet uždirbta pasaulį šlovė jo paliko“.

Uršulė ir Dionizas Poškos vaikų neturėjo, todėl, jiems mirus, dvarėlis ir visas kitas turtas atiteko Dionizo broliui Norbertui Paškevičiui, kurio namai buvo apie pusė kilometrų nuo Bardžių.

Paveldėjęs D. Poškai priklausiusį dvarėlį, brolis jį pardavė grafui Volmeriui. Šis dvarui ir D. Poškos baubliams reikiamo dėmesio neskyrė, todėl pastatai pradėjo nykti, o baublius žmonės ilgam primiršo.

Yra žinoma, kad prieš savo mirtį baublius D. Poška testamentu buvo palikęs Simonui Stanevičiui, o kai šis mirė, tai nuo 1848 m.

Mokiniai prie Baublių mokyklos. Metai nežinomi

Baublys prieš uždengiant jį mediniu gaubtu. Metai nežinomi

Mokyklos statyba 1930 m.

Nuotraukoje: Antrojo pasaulinio karo metais baubliais rūpinosi Aleksandras Bardauskas. Jis baublius prižiūrėjo, ekskursijų vadovu muziejuje dirbo ir 1949–1981 metais

Publikacijoje panaudotos nuotraukos iš Šilalės Vlado Statkevičiaus muziejaus archyvų

Baubliais rūpinosi grafas Pliateris. Tačiau laikas ėjo, neliko ir jo.

Atmintis apie D. Poškos baublius pradėjo sugrįžti nepriklausomos Lietuvos metais.

Tautinio atgimimo metais baublius dažnai lankydavo ekskursijų dalyviai, tautinio atgimimo veikėjai. Prie baublių rengdavo dainų šventes, chorų pasirodymus, gegužines.

XIX a. pab. – XX a. pr. D. Poškos baubliams buvo pakeistas šiaudinis stogas, jie apkalti lentelėmis, padėti cementiniai pamatai.

1930 m. Tauragės apskrities mokyklų inspektorius Kazimieras Jankauskas kreipėsi į apskrities mokytojus, ragindamas juos lankyti baublius. Tada gimė idėja buvusio dvarelėlio vietoje, šalia D. Poškos baublių, supilti dvi kalvelės. Jas supylė vietiniai gyventojai talkų metu. Pirmoji kalvelė atsirado įamžinant Vytauto Didžiojo penkių šimtų metų mirimo sukaktį, o antroji – skirta poetui Adomui Mickevičiui.

1926 m. Kaune „Švyturio“ leidykla išleido 32 puslapių apimties D. Poškos knygėlę „Eilės“ (parengė V. Kamantauskas). 1934 m. išspausdinta M. Brenšteino monografija „Dionizas Poška“ (lenkų kalba). 1947 m. Vilniuje veikusi Valstybinė grožinės literatūros leidykla išleido A. Žirgolio spaudai parengtą autentišką D. Poškos poemos „Mužikas Žiemaytcziu yr Lietuvuos“ variantą. 1951 m. ta pati leidykla išspausdino 7 puslapių apimties leidinį „Mužikas Žemaičių ir Lietuvos“ („Mokinio bibliotekos“ leidinių serija). 1959 m. sulaukta ir D. Poškos „Raštų“ (surinko V. Laurynaitis, tekstą parengė D. Urbas, išleido Valstybinė grožinės literatūros leidykla). Vilniaus leidykla „Vaga“ 1965 ir 1978 m. išleido poemą „Mužikas

Žemaičių ir Lietuvos“. 1967 m. ši knygutė pasirodė ir vokiečių kalba („*Der Muschik Schemaitens und Litauens*“, München: Fink). 1994 m. pasirodė V. Vanago monografija apie D. Pošką.

1997 m. spalio 23 d. Lėlaičiuose, D. Poškos gimtinėje, atidengta memorialinė lenta, kurioje rašoma:

„Lėlaičių dvare apie 1765 m. gimė Dionizas Poška, poetas, senovės praeities ir kalbos tyrinėtojas, muziejininkas“.